

*Dr Dragiša Drakić, docent
Pravnog fakulteta u Novom Sadu*

KRIVIČNO DELO ZAGAĐENJA ŽIVOTNE SREDINE¹

Sažetak: *U radu se analizira krivično delo zagađenja životne sredine, kao najznačajnije delo iz grupe krivičnih dela protiv životne sredine našeg Krivičnog zakonika.*

U uvodnim napomenama autor ukazuje na neophodnost obimne krivičnopravne zaštite životne sredine i navodi argumente kojima se to potvrđuje.

U drugom delu rada analizira se grupa krivična dela protiv životne sredine, kao i zaštitni objekt odnosno grupe krivičnih dela.

U trećem, centralnom delu svog naučnog rada, autor razmatra bitne elemente zakonskog opisa osnovnog, kao i težeg, oblika krivičnog dela zagađenja životne sredine. Istovremeno ukazuje na nepreciznost zakonskog definisanja ovog krivičnog dela i na probleme koji se, s tim u vezi, javljaju u teoriji krivičnog prava i sudskoj praksi, iznoseći svoje predloge u cilju njihovog prevazilaženja.

Ključne reči: *krivično delo zagađenja životne sredine, krivičnopravna zaštita, Krivični zakonik, krivična dela protiv životne sredine.*

1. Opšte napomene

Savremena civilizacija zasniva se na primeni mnogobrojnih tehničkih dostignuća čije je funkcionisanje spojeno sa opasnošću od nastupanja raznovrsnih štetnih posledica. Te štetne posledice veoma često pogađaju i

¹ Ovaj naučni rad nastao je kao rezultat rada na projektu „Pravo Srbije u evropskoj perspektivi“ Ministarstva nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije u 2009. godini, br.149042.

čovekovu životnu sredinu. Ipak, ne mogu se zbog toga sve ove delatnosti zabraniti. Društvo mora tolerisati određene rizike, one koji su mu nužni, bez kojih se ne može zamisliti normalno odvijanje životnih tokova i civilizacijski napredak. Stoga je kod takvih opasnih delatnosti potrebno ustanoviti određena pravila ponašanja aktera događaja, da bi se napred navedene štetne posledice svele na najmanju moguću meru. To se čini odgovarajućim socijalnim pravilima, tehničkim normama, državnim propisima. Ukoliko se oni poštuju, nastupela šteta je onda društveno dopušteni rizik, nešto što se može i mora podnositi da bi se obezbedio društveni napredak. Tek ako se ove sigurnosne mere ne poštuju, te nastupi šteta koja nije smela nastupiti ili ona nastupi u većoj meri nego što je to bilo nužno, ili se zbog toga neopravdano uveća opasnost neke delatnosti, tada se takvo ponašanje mora sankcionisati.

Dakle, „dopušteno“ zagađenje životne sredine je nužna posledica savremenog načina življenja. Ako bi se zabranile sve delatnosti kojima se zagađuje životna sredina, to bi bio život u stagnaciji, a dugoročno svakako i nesigurnosti. Zato se neke od ovih delatnosti moraju tolerisati, kao račun koji svi plaćamo napretku.² Ako su poštovane sve napred navedene mere zaštite, eventualno nastupela šteta nije pravno relevantna. Ukoliko su prekršene odnosne mere kod ovakvih delatnosti, kao i onih čiji socijalni značaj nije veliki te se eventualno nastupela šteta koja ih prati ne može kao dopuštena uključiti u pravni poredak, povreda nekog dobra, uključujući i životnu sredinu, mora se socijalno-etički negativno vrednovati. Taj socijalno-etički prekor ne može se uputiti odredbama krivičnog prava, ukoliko se u takvim situacijama može reagovati odredbama nekih drugih grana prava (pre svega upravnog, građanskog, prekršajnog ili prava o prevrednim prestupima³) i ako se mogu primeniti druge nekrivične mere zaštite. Na to nas upućuje supsidijerni karakter krivičnog prava. No, ako odredbe drugih grana prava nisu dovoljne, krivičnopravna reakcija pokazuje se kao neophodno potrebna. Krivično pravo je poslednje sredstvo zaštite životne sredine, ali i sredstvo bez kojeg se ova zaštita ne bi mogla u potpunosti ostvariti. Krivična dela kojima se povređuje ili ugrožava životna sredina, kao najteži kazneni delikti koji u sebi sadrže najveći stepen društvene opasnosti i koji u najvećoj meri oštećuju ili narušavaju životnu sredinu, posebno teško padaju čovečanstvu, jer dovode u pitanje njegov op-

² S tim u vezi, štetne posledice do kojih dolazi usled magnetnih polja ili „elektrosmoga“ nije nešto čime bi se trebalo baviti krivično pravo.

³ Naročito je karakteristična akcernoost krivičnopravne zaštite životne sredine u odnosu na njenu upravnu zaštitu. Vid. o tome, K.Lackner, K.Kühl, *Strafgesetzbuch mit Erläuterungen*, München, 2001, s.1207-1208.

stanak. Stoga je ono odlučno u borbi protiv ovih društveno štetnih pojava koje polako, a naročito u zemljama u tranziciji, poprimaju epidemijske razmere. U prilog tome navodimo činjenicu da je u poslednjih tridesetak godina na sceni povećanje broja krivičnih dela kojima se ugrožava ili povređuje životna sredina u gotovo svim krivičnim zakonodavstvima. Osnovni razlozi proširivanja „nadležnosti“ krivičnog prava u oblasti zaštite životne sredine su, pored umnožavanja delatnosti kojima se zagađuje životna sredina, još i neefikasnost nepenalnih mera zaštite, nekontrolisana trka za profitom po bilo koju cenu, stvaranje novih izvora opasnosti zbog širenja i komplikovanja postojećih i stvaranja novih tehnoloških procesa, kao i jačanje „ekološke svesti“ čovečanstva. To sve govori u prilog neophodnosti krivičnopravne zaštite životne sredine.

2. Krivična dela protiv životne sredine

Dok se u većini drugih oblasti krivičnopravne zaštite u poslednje vreme teži dekriminalizaciji određenih ponašanja, ili sužavanju kriminalne zone propisivanjem dodatnih uslova pod kojima neko može biti kažnjen, u oblasti krivičnopravne zaštite životne sredine situacija je drugačija. Sve intenzivnije i bezobzirnije uništavanje životne sredine prinudili su čovečanstvo da primeni radikalniji pristup u njenoj zaštiti, te da u većoj meri nego ranije angažuje najrepresivniju granu prava – krivično pravo. Vreme će pokazati da li će pojačana krivičnopravna zaštita životne sredine ispuniti svoj cilj.

S tim u vezi, pre pedesetak godina gotovo da i nisu postojala krivična dela u krivičnim zakonodavstvima koja su primarno štitila životnu sredinu. Do otprilike sredine dvadesetog veka ona se štitila tek uz neki drugi, primarni objekt zaštite. Tek kasnije nastaju krivična dela koja, pre svega i u prvom redu, imaju za cilj da zaštite životnu sredinu. U našem krivičnom pravu takva krivična dela počinju da se javljaju tek 1977. godine.

Mogu se zapaziti dva pristupa u inkriminisanju pojedinih ponašanja „ekološkog kriminaliteta“ kao krivičnih dela. Na jednoj strani nalaze se krivična dela koja za svoju posledicu imaju apstraktnu opasnost po životnu sredinu. Kod takvih dela ne čeka se da nastupi konkretna opasnost ili povreda životne sredine, pa da se tek onda reaguje, već se inkriminiše ponašanje koje redovno, po pravilu, dovodi do ovakvih posledica, ne čekajući da do njih i dođe u konkretnom slučaju. Na drugoj strani nalaze se krivična dela koja za svoju posledicu imaju povredu ili konkretno ugrožavanje nekog „ekološkog dobra“. Dok se ove posledice moraju i dokazati u krivičnom postupku, apstraktna opasnost se ne dokazuje, ona se neobo-

rivo pretpostavlja, samim tim što je preduzeta radnja kao tipični nosilac opasnosti po životnu sredinu. Naše krivično pravo poznaje obe vrste ovih krivičnih dela.

U novom Krivičnom zakoniku Srbije postoji osamnaest krivičnih dela protiv životne sredine, koja se nalaze u glavi dvadeset četvrtoj Zakonika.⁴ Tu spadaju: *Zagađenje životne sredine* (čl.260), *nepreduzimanje mera zaštite životne sredine* (čl.261), *protivpravna izgradnja i stavljanje u pogon objekata i postrojenja koja zagađuju životnu sredinu* (čl.262), *oštećenje objekata i uređaja za zaštitu životne sredine* (čl.263), *oštećenje životne sredine* (čl.264), *uništenje, oštećenje i iznošenje u inostranstvo zaštićenog prirodnog dobra* (čl.265), *unošenje opasnih materija u Srbiju i nedozvoćeno prerađivanje, odlaganje i skladištenje opasnih materija* (čl.266), *nedozvoljena izgradnja nuklearnih postrojenja* (čl.267), *povreda prava na informisanje o stanju životne sredine* (čl.268), *ubijanje i mučenje životinja* (čl.269), *prenošenje zaraznih bolesti kod životinja i biljaka* (čl.270), *nesavesno pružanje veterinarske pomoći* (čl.271), *proizvodnja štetnih sredstava za lečenje životinja* (čl.272), *zagađivanje hrane i vode za ishranu, odnosno napajanje životinja* (čl.273), *pustošenje šuma* (čl.274), *šumska krađa* (čl.275), *nezakonit lov* (čl.276) i *nezakonit ribolov* (čl.277). Pored toga, neka krivična dela kojima se ugrožava ili povređuje životna sredina nalaze se i u sporednom krivičnom zakonodavstvu. Tako, u Zakonu o proizvodnji i prometu otrovnih materija nalazi se jedno⁵, u Zakonu o vodama - tri⁶, a u Zakonu o rudarstvu - takođe tri takva krivična dela⁷.

Pre nego što pređemo na razmatranje pojedinih inkriminacija treba reći, da se objekt zaštite ove grupe krivičnih dela ne sme shvatiti u širem, nesupstancijalnom smislu, već u smislu različitih eko-medijuma (voda, vazduh, zemljište) i njihovih posebnih pojava (biljni i životinjski svet). Ovde je takođe potrebno naglasiti da se životna sredina ne štiti odredbama krivičnog prava sebe radi, već da bi se ljudima

⁴ Bez obzira na brojnost inkriminacija kojima se primarno štiti životna sredina u našem novom Krivičnom zakoniku, krivičnopravna zaštita odnosnog pravnog dobra još nije sveobuhvatna. Tako, njome se ne obuhvata zaštita od buke. Ovaj oblik ugrožavanja životne sredine nije inkriminisan ni u sporednom krivičnom zakonodavstvu, tako da je ostao na nivou prekršajne zaštite.

⁵ Videti čl.59 Zakona o proizvodnji i prometu otrovnih materija, „Službeni list SRJ“ br. 15/95; 28/96; 37/2002 i „Službeni glasnik RS“ br. 101/2005.

⁶ Videti čl.114-116 Zakona o vodama, „Službeni glasnik RS“ br.46/91; 59/93; 67/93; 48/94; 54/96 i 101/2005.

⁷ Videti čl.89-91 Zakona o rudarstvu, „Službeni glasnik RS“ br.44/95; 101/2005; 85/2005 i 34/2006.

današnjice očuvati i osigurali humani uslovi života u najširem značenju, kao i da bi se oni preneli na buduće generacije.⁸ Ona je dakle samostalno pravno dobro samo kada se posmatra u relaciji prema sadašnjim i budućim interesima ljudi. Životna sredina je pravno dobro zajednice.⁹ Ipak, ono je specifično u tom smislu da egzistencija individualnih dobara (život, zdravlje, sloboda i dr.) i njihov kvalitet zavise od ovog kolektivnog dobra. Stoga se životna sredina ne može strogo, faktički, od ovih drugih dobara odvojiti, ocepiti, a da to ne bude veštački i samo deklarativno. Oni su međusobno povezani i uslovljeni u većoj meri nego što je to slučaj sa odnosom drugih dobara pojedinaca i dobara zajednice.

U daljem tekstu razmotrićemo krivično delo zagađenja životne sredine, što predstavlja glavni predmet našeg naučnog rada.

3. Zagađenje životne sredine

Ovo je fundamentalno krivično delo protiv životne sredine.¹⁰ Njime se štiti pravo čoveka na zdravu i očuvanu prirodnu sredinu, što je podignuto i na rang ustavnog prava¹¹, a u cilju obezbeđenja humanih uslova života za sadašnje i buduće generacije.

a) Osnovni oblik ovog dela čini onaj „*ko kršeći propise o zaštiti, očuvanju i unapređenju životne sredine zagađi vazduh, vodu ili zemljište u većoj meri ili na širem prostoru*“.¹²

Da bi postojalo ovo delo moraju dakle biti ispunjena tri uslova. Prvi uslov je da je došlo do zagađenja vazduha, vode ili zemljišta. Drugi – da je do toga došlo kršenjem propisa o zaštiti, očuvanju i unapređenju životne sredine. I treći – da je do zagađenja vazduha, vode ili zemljišta došlo u većoj meri ili na širem prostoru.

1. Radnja izvršenja ovog dela sastoji se u preduzimanju neke delatnosti koja ima za posledicu zagađenje vazduha, vode ili zemljišta. Dakle, Zakonik ne opisuje radnje koje mogu dovesti do navedenih po-

⁸ Tako, K.Lackner, K.Kühl, ibid, s.1211. Videti o tome detaljnije, Z.Stojanović, Kaznenopravna zaštita životne sredine u Jugoslaviji - Pravna zaštita životne sredine, Beograd, 1991, str.35-36.

⁹ U teoriji krivičnog prava sva dobra koja se štite odredbama krivičnog prava dele se na dobra pojedinca i dobra zajednice.

¹⁰ Uprkos tome, ova inkriminacija se od njenog uvođenja u naše krivično zakonodavstvo 1977. godine pa do danas retko primenjivala. Tako, Z.Stojanović, Komentar Krivičnog zakonika, Beograd, 2006, str.603.

¹¹ Videti čl.19 Ustava Srbije.

¹² Videti čl.260 st.1 KZ.

sledica. Stoga se kao radnja izvršenja odnosnog dela može javiti svaka delatnost čoveka koja je podobna da zagađi vazduh, vodu ili zemljište. To može na primer biti ispuštanje štetnih otpadnih voda, sagorevanje opasnih materija kojima se zagađuje vazduh, sipanje u vodu, vodotok ili jezero¹³, odnosno na zemlju¹⁴, otrovnih hemikalija ili drugih supstanci koje ih na taj način čine opasnim za život ili zdravlje ljudi, odnosno za životinje ili biljke, zatim propuštanjem da se preduzmu neophodne zaštitne mere od zagađivanja ili da se ugrade odgovarajući uređaji za prečišćavanje.¹⁵ To može biti i svaka druga delatnost. Nemoguće je da se unapred odredi katalog mogućih radnji izvršenja ovog krivičnog dela. Međutim, ukoliko je nekom od navedenih ili drugih radnji prouzrokovano zagađenje vode za piće, neće postojati ovo, već krivično delo „Zagađivanje vode za piće i životnih namirnica“ koje spada u grupu krivičnih dela protiv zdravlja ljudi.¹⁶

Pod zagađivanjem vode, vazduha ili zemljišta, u smislu posledice predmetnog krivičnog dela, podrazumeva se svaka veštačka promena prirodnih karakteristika navedenih eko-medijuma koja može ugroziti psiho-fizički integritet čoveka ili prourokovati štetu za biljni ili životinjski svet.

Ovde smo namerno upotrebili izraz „psiho-fizički integritet čoveka“, a ne „zdravlje“, da ne bi došli u situaciju da se uvek kada se radi o ovom krivičnom delu naređuje medicinsko veštačenje. S tim u vezi, za procenu da li je nastupila posledica nije relevantan medicinski pojam bolesti odnosno zdravlja. Tako, radnja izvršenja je i svaka ona delatnost koja ima za posledicu glavobolju, kašalj, muku, povraćanje, ali ne i ona koja ima za posledicu obično uznemirenje građana,¹⁷ jer ista po pravilu nije podobna da ugrozi psiho-fizički integritet čoveka.

Što se tiče štete za biljni ili životinjski svet u smislu predmetne inkriminacije, ova posledica ne bi se mogla prouzrokovati i npr. preteranom eksploatacijom zemlje ili njenim „zaparloženjem“, jer se ovom

¹³ Nije nužno da se vodene površine zagađe neposredno. Radnja izvršenja ovog dela može se sastojati i u na primer ispuštanju otrovnih hemikalija u kanalizaciju, ili u ispuštanju velike količine benzina u zemlju koji dospe do vodenog toka.

¹⁴ Na zemlju se takođe može delovati direktno, kao npr. odlaganje štetnog otpada, preterano korišćenje sredstava za zaštitu biljaka, ili indirektno, kao npr. imisije industrijskih postrojenja.

¹⁵ Tako, LJ.Lazarević, Komentar Krivičnog zakonika Republike Srbije, Beograd, 2006, str.682.

¹⁶ Videti čl.258 Krivičnog zakonika.

¹⁷ Tako i H.Tröndle, T.Fischer, Strafgesetzbuch und Nebengesetze, 50. Auflage, München, 2001, s.1917.

inkriminacijom navedeni eko-medijumi štite kvalitativno, a ne „kvantitativno“.

Potrebno je naglasiti da radnja izvršenja ne mora biti preduzeta jednokratno. Pod radnjom izvršenja odnosno dela podrazumeva se i jedna kontinuirana delatnost, koja se sastoji od više pojedinačnih radnji koje, svaka za sebe, nisu podobne da prouzrokuju posledicu dela, pod uslovom da su u svom kumulativnom dejstvu imale za posledicu zagađenje vazduha, vode ili zemljišta u napred navedenom smislu.

2. Neophodno je da je do zagađenja vazduha, vode ili zemljišta nekom radnjom čoveka došlo kršenjem propisa o zaštiti, očuvanju i unapređenju životne sredine.

Postoji u našem pravu veliki broj propisa koji imaju za cilj da osiguraju zaštitu životnoj sredini, odnosno, da je očuvaju i unaprede. Da bi se ti ciljevi ostvarili, odnosno propisi, između ostalog, nalažu pojedinim licima da se ponašaju na određeni način u konkretnim situacijama, ili zabranjuju svim ili samo nekim osobama da preduzimaju pojedine delatnosti koje se protive interesima zaštite, očuvanja i unapređenja životne sredine. S tim u vezi, kršenje propisa, u smislu ovog uslova, može se izvršiti, kako preduzimanjem zabranjene delatnosti, tako i nepreduzimanjem delatnosti koja se morala preduzeti.

Da bi znali da li postoji ovo krivično delo moraju se dakle konsultovati odgovarajući nekrivični, upravni propisi. Ipak, neki autori ističu da zavisnost postojanja odnosno dela od odgovarajućih nekrivičnih propisa i nije toliko velika koliko to na prvi pogled izgleda, jer kada su ostvareni ostali elementi bića krivičnog dela (zagađivanje vazduha, vode ili zemljišta u većem obimu ili na širem prostoru) ostvaren je po pravilu i uslov u pogledu kršenja propisa o zaštiti, čuvanju i unapređenju životne sredine.¹⁸

Smatramo da se stvari moraju posmatrati iz drugog ugla. Naime, iako je s jedne strane tačna konstatacija da iz ispunjenosti ostalih elemenata bića krivičnog dela po pravilu sledi ispunjenost uslova u pogledu kršenja odgovarajućih upravnopravnih propisa, ne može se s druge strane reći da zbog toga zavisnost odnosnog dela od ovih nekrivičnih propisa i nije toliko velika. Tako, kršenje propisa o zaštiti, čuvanju i unapređenju životne sredine nije element bića krivičnog dela zagađenja životne sredine, već je element njegove protivpravnosti.¹⁹ Da bi znali da li je

¹⁸ Tako, Z.Stojanović, Komentar Krivičnog zakonika, ibid, str.602.

¹⁹ Tako i G.Arzt, U.Weber u kontekstu odgovarajućeg krivičnog dela kojim se zagađuje životna sredina nemačkog Krivičnog zakonika. Videti, Strafrecht – Besonderer Teil, Bielefeld, 2000, s.898.

određeno ponašanje kojim se zagađuje životna sredina krivično - protivpravno, moramo konsultovati odnosne upravnopravne propise. Stoga je kršenje ovih upravnopravnih propisa ovde podignuto na rang zabranjenog ponašanja u krivičnom pravu, uz ispunjenost još nekih dodatnih uslova iz odnosne inkriminacije. Iz ovog ugla posmatrano, zavisnost postojanja ovog krivičnog dela od odgovarajućih upravnopravnih propisa je potpuna.

3. Konačno, za postojanje krivičnog dela neophodno je da je do zagađivanja vazduha, vode ili zemljišta došlo u većoj meri ili na širem prostoru.

Smisao ovog uslova je da se predmetno krivično delo razgraniči od odgovarajućih prekršaja ili privrednih prestupa koji takođe imaju za posledicu zagađivanje vazduha, vode ili zemljišta. Tako, ukoliko nije došlo do zagađenja navedenih eko-medijuma u većoj meri ili na širem području postoji prekršaj ili privredni prestup – i obrnuto.

Zakonska formulacija ovog obeležja je neprecizna. Iz nje se ne može zaključiti kada je ovaj uslov ispunjen. Stoga je prepušteno sudskoj praksi da odredi kriterijume pomoću kojih će se doći do odgovarajućeg zaključka. Ipak, generalno se može reći da je u pitanju takvo zagađenje koje „u većoj meri prelazi okvire tolerantne koncentracije ili koje, mada u granicama dozvoljenosti, zahvata velike površine“.²⁰ Najvažniji orijentacioni kriterijum za određivanje ovih nepreciznih pojmova su svakako granične vrednosti maksimalno dozvoljenog zagađenja pojedinih eko-medijuma, koje su predviđene upravnopravnim propisima. U svakom slučaju, ovde se moraju primeniti ekološki, a ne ekonomski kriterijumi i merila.

Krivično delo je dakle izvršeno kada je činjenjem ili propuštanjem došlo do zagađenja vazduha, vode ili zemljišta u većoj meri ili na širem prostoru, kršenjem propisa o zaštiti, očuvanju i unapređenju životne sredine.

Učinioc ovog dela može biti, kako službeno, tako i svako drugo lice. Delo se može izvršiti sa umišljajem ili iz nehata.²¹ Za umišljajno izvršenje dela učiniocu se može izreći do tri godine zatvora, a za nehatno – novčana kazna ili zatvor do jedne godine.

b) Ovo delo ima i svoj teži oblik. On se od osnovnog oblika razlikuje samo po tome što je za njegovo postojanje neophodno nastupanje teže posledice koja se ogleda u tome, da je „došlo do uništenja ili oštećenja biljnog ili životinjskog sveta velikih razmera ili do zagađenja životne sre-

²⁰ L.J.Lazarević, *ibid.*

²¹ Nehatni oblik ovog dela propisan je u čl.260 st.2 KZ.

dine u toj meri da su za njegovo otklanjanje potrebni duže vreme ili veliki troškovi“.²²

I kod ovog oblika dela Zakonik neodređenim i nepreciznim izražavanjem dovodi u pitanje dosledno sprovođenje načela zakonitosti.²³

Stoga je i ovde, kao i kod osnovnog oblika, prepušteno sudskoj praksi da ustanovi odgovarajuće kriterijume i da pomoću njih dođe do odgovora na pitanje šta se podrazumeva pod zakonskim izrazom „velike razmere“, odnosno, izrazima „duže vreme“ i „veliki troškovi“.

Posebno je problematična interpretacija prve kvalifikatorne okolnosti. Naime, odgovor na pitanje, da li je došlo do uništenja ili oštećenja biljnog ili životinjskog sveta velikih razmera, naša sudska praksa vezuje za određeni novčani iznos. Tako, ako nastupela šteta, kada se ista izrazi u novcu, prelazi određenu visinu novčanog iznosa izraženog u dinarima, ispunjen je ovaj uslov - i obrnuto.²⁴

Ovakvoj interpretaciji može se uputiti ozbiljan prigovor. Naime, ekološko dobro nije nešto što se može izražavati u novcu, pa se ni šteta koju je ono pretrpilo ne može na taj način adekvatno iskazati. S tim u vezi, postoje ugrožene biljne i životinjske vrste čije bi i najmanje oštećenje ili uništenje predstavljalo nenadoknativ gubitak za čovečanstvo, koji se gubitak samim tim ne može novčano iskazati. Dalje, postoje neke biljne ili životinjske vrste koje uopšte nemaju tržišnu vrednost (npr. mahovina) ili je ta vrednost tako niska da bi bilo neophodno da dođe gotovo do istrebljenja određenih životinjskih ili biljnih vrsta u određenom eko-medijumu pa da se primeni odnosna zakonska odredba, što je praktično nemoguće. Sve ovo govori u prilog tome da se dosadašnja praksa vezivanja odnosno kvalifikatorne okolnosti za novčani iznos mora napustiti. Visina štete iskazane u novcu, kada i ako je moguće izvršiti ovakvo transferisanje u pojedinačnom slučaju, svakako jeste važan parametar prilikom procene da li je ispunjen ovaj uslov, ali ne i jedini indikator od kojeg zavisi konačan sud o tome.

Kada su u pitanju druge dve kvalifikatorne okolnosti, to jest, da je za saniranje zagađenja potrebno duže vreme, ili da su za to potrebni veliki

²² Videti čl.260 st.3 KZ.

²³ Na taj način se krši jedan segment načela zakonitosti koji se izražava formulom *nullum crimen, nulla poena sine lege certa*, tj. zahtev da krivičnopravne norme moraju biti u što većoj meri određene i precizne. O načelu zakonitosti i njegova četiri segmenta videti detaljnije u npr. U. Ebert, *Allgemeiner Teil*, 3. Auflage, Heidelberg, 2001, s.6-7. Drugim rečima, prilikom propisivanja pojedinih inkriminacija zakonodavac treba da izbegava korišćenje neodređenih normi, koje međutim egzistiraju i u osnovnom i u težem obliku krivičnog dela zagađivanja životne sredine.

²⁴ Videti o tome detaljnije, Z.Stojanović, *ibid*, str.602-603.

troškovi, situacija je manje delikatna. Naime, „duže vreme“ i „veliki troškovi“ su termini koji se mogu pojmovno definisati i smisleno odrediti u kontekstu ove inkriminacije, tako da je ovde moguće da sudska praksa zauzme načelan stav o određenim kvantifikacionim vrednostima koje, ako se pređu, ukazuju na posebnu društvenu opasnost zagađivanja životne sredine. Ipak, i ovde se treba čuvati „šablonizma“ u rešavanju pojedinačnih slučajeva, jer svaki događaj je „priča za sebe“, te se i prilikom ove procene moraju uzeti u obzir sve okolnosti konkretnog slučaja.

Potrebno je istaći da je za pravilno ispitivanje postojanja svih napred pomenutih kvalifikatornih okolnosti neophodno odrediti odgovarajuće veštačenje, pri čemu je dužnost veštaka da sudu pruži korisne podatke iz njegove struke koji će mu pomoći da donese konačan zaključak o tome da li je u pitanju teži oblik predmetnog krivičnog dela ili to nije slučaj. Dakle, zadatak veštaka je da sudu prezentuje činjenice iz oblasti za koju je jedino on stručan, a pravnu ocenu tako podnetog činjeničnog materijala vrši sudija, koji je s tim u vezi jedini ovlašćen da se izjašnjava o tome, da li je došlo do uništenja ili oštećenja biljnog ili životinjskog sveta „velikih razmera“, ili je životna sredina toliko zagađena da je za otklanjanje zagađenja potrebno „duže vreme“ ili „veliki troškovi“.²⁵

Ukoliko je neka od ovih kvalifikatornih okolnosti proistekla iz umišljajnog osnovnog dela, učiniocu takvog težeg oblika krivičnog dela zagađenja životne sredine može se izreći kazna zatvora od jedne do osam godina, a ako je kvalifikatorna okolnost proistekla iz osnovnog oblika krivičnog dela počinjenog iz nehata, učiniocu se može izreći zatvor od šest meseci do pet godina.²⁶

²⁵ Isto važi i za kvalifikativ „u većoj meri ili na širem prostoru“ osnovnog oblika krivičnog dela. To je takođe pravno pitanje o kojem se mora izjasniti sudija, a ne veštak.

²⁶ Ovaj teži oblik nehatnog krivičnog dela propisan je u čl.260 st.4 KZ.

*Dragiša Drakić, Ph.D., Assistant Professor
Novi Sad School of Law*

Criminal Offence of Environmental Pollution

Abstract

In this paper the criminal offence of environmental pollution is being analyzed as the most significant offence from the group of criminal offences against the environment in our Criminal Code.

In introductory remarks, the author points to the necessity of comprehensive criminal law protection of the environment, and lists arguments to support this claim.

The second part of the paper provides an analysis of the group of criminal offences against the environment, as well as the object protected by this group of criminal offences.

In the third, central part of this scholarly paper, the author examines the crucial elements of the legal concept of the principal, as well as, the grave form of the criminal offence of environmental pollution. At the same time, the author points to the imprecise legal definition of this criminal offence and to the problems that, as a result, occur in the criminal law theory and judicial practice, while offering his suggestions for solving these problems.

Key words: Criminal Offence of Environmental Pollution, criminal law protection, Criminal Code, criminal offences against the environment.